

WYOBRAŹNIEJ

Fundacja Projektowania Zmiany Edukacyjnej

"Teatr lalek z niepełnosprawnością intelektualną oraz ruchową w przedszkolu i szkole"

Narodowy Instytut Wolności
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

Rządowy Program
Fundusz Inicjatyw
Obywatelskich
na lata 2021-2030

NOWE FIO

Projekt finansowany ze środków Narodowego Instytutu Wolności Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w Ramach Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWE FIO na lata 2021-2030.

“Teatr lalek z niepełnosprawnością intelektualną oraz ruchową w przedszkolu i szkole” to projekt z zakresu przeciwdziałania stereotypom i uprzedzeniom wobec osób niepełnosprawnych oraz z zakresu aktywizacji społecznej wśród dzieci w wieku 6-9 lat, który jest realizowany w okresie: czerwiec 2021 r. - grudzień 2023 r. w 150 przedszkolach i 60 szkołach podstawowych w Poznaniu oraz we wszystkich 17 gminach w powiecie poznańskim.

Realizacja teatru lalek z niepełnosprawnością intelektualną oraz ruchową dla dzieci w wieku 6-9 lat w przedszkolach i szkołach na terenie Poznania i powiatu poznańskiego przyczynia się do budowania systemowego wsparcia w zakresie edukacji o niepełnosprawności intelektualnej i ruchowej.

Dzieci podczas spotkania z Teatrem lalek z niepełnosprawnością intelektualną oraz ruchową w przedszkolu i szkole poznają bohaterów naszych etiud - Ulę, dziewczynkę z zespołem Downa i jej kolegę Franka. Kolejna para naszych bohaterów to Artur, chłopiec z niepełnosprawnością ruchową, który porusza się na wózku oraz Mia, jego koleżanka. Trzecią parę naszych bohaterów tworzy Szymek i Tola, która jest niewidoma.

Podczas każdego spotkania dzieci oglądają losy naszych bohaterów, które prezentujemy w etiudzie lalkowej, a następnie rozmawiają z prowadzącymi na temat tego co zobaczyły; prowadzący pogłębiają tematy pojawiające się w etiudzie. Dzieci mają również sposobność zadawania pytań naszym bohaterom.

Niniejsza publikacja zawiera pytania dzieci i odpowiedzi osób z niepełnosprawnościami; mamy nadzieję, że ten materiał wesprze nauczycieli i opiekunów dzieci, w podejmowaniu tematu niepełnosprawności.

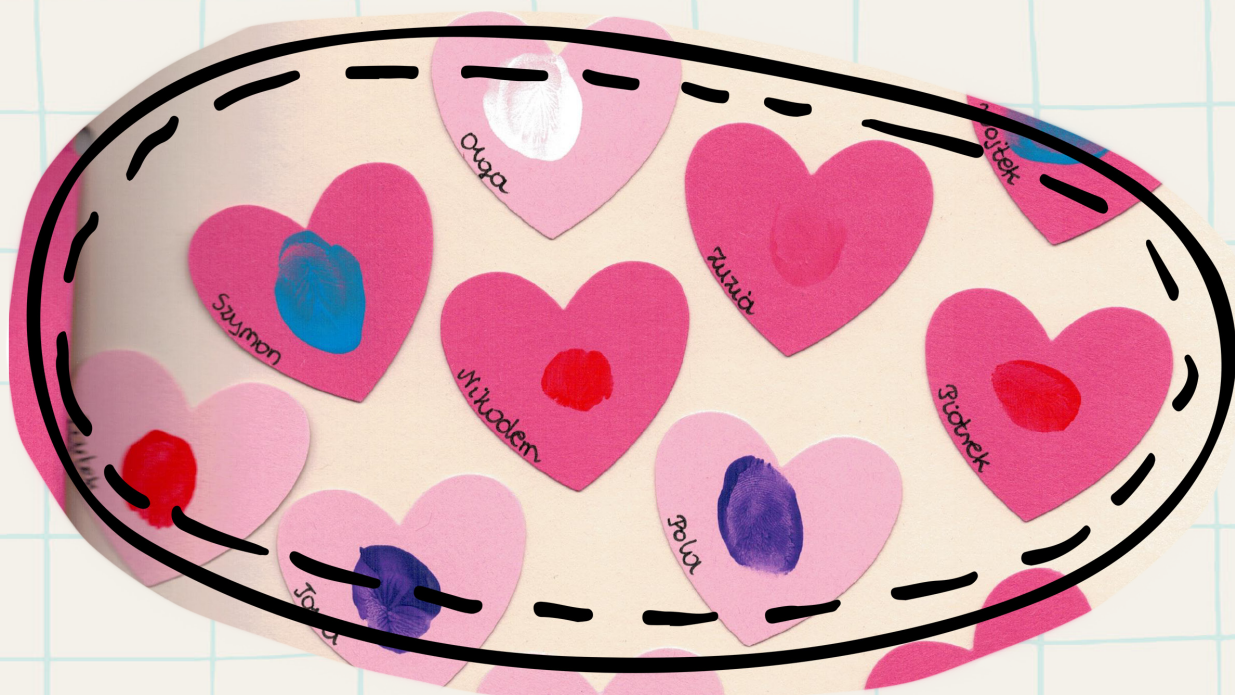
W jaki sposób można uzupełnić zajęcia na temat niepełnosprawności intelektualnej oraz ruchowej w przedszkolu lub szkole?

I PRACA PLASTYCZNA

Gdyby w naszej grupie pojawił się chłopiec na wózku, dziewczynka z zespołem Downa lub dziewczynka niewidoma, w co moglibyście się razem pobawić?

II GOŚĆ SPECJALNY

Można zaprosić gościa - osobę z niepełnosprawnością do klasy na spotkanie; osoby z niepełnosprawnościami są ekspertami w tej dziedzinie - to one żyją z niepełnosprawnością, takie spotkanie może być ważnym doświadczeniem, nie tylko dla dzieci.

III NOWY JĘZYK

Nauka języka migowego - w Internecie można znaleźć tłumaczenie tekstów piosenek na polski język migowym, jest to też ciekawa forma nauki, zabawy i uwrażliwiania dzieci na potrzeby innych; osób które komunikują się inaczej niż my.

IV WSPÓLNE WARSZTATY

Wartościowym doświadczeniem może być zorganizowanie warsztatów muzycznych lub plastycznych - są to obszary, w których mogą się spotkać i wspólnie coś stworzyć dzieci z różnymi możliwościami poznawczymi.

WYOBRAŹNIEJ

Fundacja Projektowania Zmiany Edukacyjnej

Fundacja Projektowania Zmiany Edukacyjnej WYOBRAŹNIEJ

Fundacja Projektowania Zmiany Edukacyjnej WYOBRAŹNIEJ powstała w lutym 2020 r. z inicjatywy Katarzyny Banaszak oraz Grażyny Barabasz, będącymi jednocześnie fundatorkami organizacji. Działalność fundacji została zapoczątkowana przez wykładowców i wykładowczynie, doktorantów i doktorantki, studentów i studentki – społeczność Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, skupioną w szczególności wokół Zakładu Pedagogiki na Wydziale Studiów Edukacyjnych oraz wokół Koła Naukowego Edukacji Międzykulturowej.

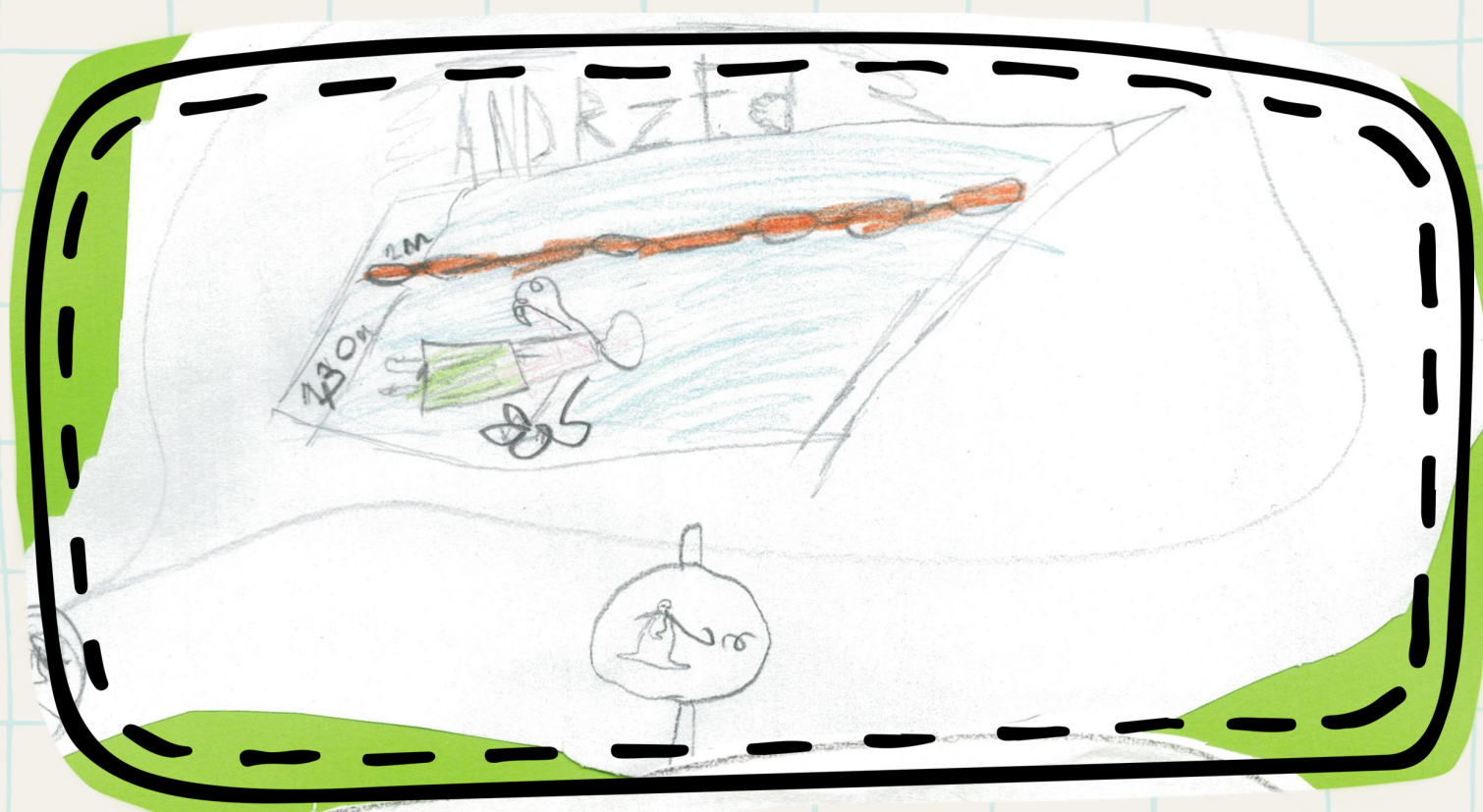
Celem głównym WYOBRAŹNIEJ jest promowanie projektowania edukacyjnego oraz wdrażania potrzebnych zmian edukacyjnych w środowisku lokalnym, regionalnym i globalnym ze szczególnym uwzględnieniem:

- projektowania i budowy infrastruktury edukacyjnej, w tym budynków i przestrzeni ze szczególnym uwzględnieniem warunków geograficznych i kulturowych, dla których dany projekt jest realizowany;
- projektowania oraz tworzenia pomocy dydaktycznych: podręczników, zabawek, gier, instrumentów, zestawów i instalacji edukacyjnych dostosowanych do potrzeb (odbiorców projektu);
- tworzenia i realizacji programów, głównie o charakterze edukacyjnym, opiekuńczym i wychowawczym, mających na celu kształtowanie kompetencji potrzebnych do życia we współczesnym świecie, m.in. programów rozwijających przedsiębiorczość, programów mających na celu wspomaganie rozwoju osób, rodzin, wspólnot i społeczności lokalnych, programów mających na celu budowanie kultury relacji, dialogu i współpracy w życiu społecznym;
- inicjowania oraz propagowania nowatorskich rozwiązań (projektów, programów, rzeczy) i implementowanie ich na obszarach zagrożonych wykluczeniem społecznym i zawodowym.

Poniżej znajdują się wywiady z czterema osobami, które na co dzień funkcjonują z niepełnosprawnościami, o których rozmawiamy z dziećmi.

Pytania, które zadaliśmy Tomkowi, Paulinie, Natalii i Mateuszowi, są to pytania, które dzieci zadały naszym bohaterom na spotkaniach z Teatrem lalek z niepełnosprawnością intelektualną oraz ruchową.

CZEŚĆ,
JESTEM NATALIA, MAM 25 LAT.
MIESZKAM W POZNANIU. W
ZESZŁYM ROKU SKOŃCZYŁAM
STUDIA NA UNIWERSYTECIE
IM. ADAMA MICKIEWICZA W
POZNANIU. W WOLNYM CZASIE
LUBIĘ SŁUCHAĆ KSIĄŻEK, SPĘDZAĆ
CZAS Z PRZYJACIÓŁMI I CHODZIĆ
NA SPACERY.

Zadaliśmy Natalii pytania, które dzieci zadawały naszej bohaterce Toli.

JAK MYJESZ ZĘBY?

MYJĘ JAK KAŻDY, Z TYM, ŻE PODCZAS NAKŁADANIA PASTY
POMAGAM SOBIE DOTYKIEM, PALCEM - DOTYKAM CZY TA PASTA
NA PEWNO MI NIE SPADŁA, CZY JEST NA SZCZOTECZCE. JAK JUŻ
MA SIĘ SZCZOTECZKĘ W USTACH TO RACZEJ NIKT NIE PATRZY JAK
SIĘ MYJE TE ZĘBY, BO CZUJEMY CO ROBIMY.

JAK SIĘ MYJESZ?

TUTAJ PODOBNIĘ, WAŻNE JEST DLA MNIE TO, ŻE MUSZĘ ZNAĆ ŁAZIENKĘ, WIEDZIEĆ GDZIE CO SIĘ ZNAJDUJE. MAM TEŻ SWOJE KOSMETYKI UŁOŻONE W ODPOWIEDNIEJ KOLEJNOŚCI, WIEM CO JEST CZYM. KOSMETYKI MOGĄ SIĘ RÓŻNIĆ BUTELKĄ, PO TYM MOGĘ ROZPOZNAĆ CZY UŻYWAM SZAMPONU CZY ŻELU;

JAK ZNAM SWOJE KOSMETYKI
TO MOGĘ SIĘ TAM ODNALEZĆ.

JAK JESZ?

TO ZALEŻY CO JEMY, TRUDNIEJSZE SĄ POTRAWY KIEDY NA TALERZU JEST KILKA RZECZY, JEŚLI SAMA ICH NIE NAKŁADAM TO FAJNIE JAK KTOŚ WIDZĄCY MI POWIE, ŻE NP. PO PRAWEJ STRONIE MAM MIĘSO, PO LEWEJ ZIEMNIAKI A U GÓRY SURÓWKĘ; WTEDY JEST MI ŁATWIEJ ODNALEZĆ
- ZA POMOCĄ NOŻA I WIDELCA MOŻNA TO WSZYSTKO ZNALEZĆ.

CZY UMIESZ GOTOWAĆ?

W JAKIMŚ STOPNIU TAK, MOŻE NIE JEST TO WYBITNY POZIOM, ALE NA SWOJE POTRZEBY MI TO WYSTARCZA. NIEKTÓRE CZYNNOŚCI WYMAGAJĄ U MNIE WIĘCEJ CZASU NIŻ U OSÓB WIDZĄCYCH; PODCZAS KROJENIA CZĘŚCIEJ SOBIE SPRAWDZAM, DOTYKAM RĘKĄ CZY KAWAŁKI SĄ WYSTARCZAJĄCO DUŻE,

SKĄD WIESZ CZY JEST NOC CZY DZIEŃ?

CZY NIE SĄ ZA MAŁE. TAKIE RZECZY JAK SMAŻENIE TO JEST PROBLEMATYCZNE, BO NIE DOTKNĘ RĘKĄ.

GENERALNIE OSOBY NIEWIDOME, MOGĄ SOBIE SPRAWDZIĆ GODZINĘ, JAK SPRAWDZĄ, ŻE JEST 13, TO WIEDZĄ, ŻE JEST DZIEŃ. JA WIDZĘ ŚWIATŁO, TO MI POMAGA W TEJ KWESTII.

JAK SIĘ UBIERASZ? SKĄD
WIESZ CO ZAŁOŻYĆ?

TO CZY UBIERAM BLUZKĘ NA DOBRĄ STRONĘ TO MOŻNA SOBIE WYCZUĆ - WIEM, ŻE Z PRZODU MUSI BYĆ WIĘKSZY DEKOLT ITD..., ŻE Z PRZODU MUSZĄ BYĆ GUZICZKI, ZAMEK ITD. W MOJEJ SZAFIE MAM TAK RZECZY POUKŁADANE, ŻE WIEM, GDZIE CO SIĘ ZNAJDUJE, CO NA KTÓREJ KUPCE, CO NA KTÓRYM WIESZAKU.

DUŻO RZECZY MUSIAŁAM ZAPAMIĘTAĆ, ŻEBY SOBIE DOBRAĆ TE RZECZY - CO DO CZEGO PASUJE. WIEM NP., ŻE BLUZA Z KIESZENIAMI I KAPTUREM JEST CZARNA, A TA BEZ KAPTURA JEST ZIELONA - TO JEST KWESTIA ZAPAMIĘTANIA I UŁOŻENIA TEGO SOBIE W SZAFACH.

CZY CHODZISZ DO SZKOŁY?

TAK, CHODZIŁAM DO SZKOŁY PODSTAWOWEJ Z DZIEĆMI WIDZĄCYMI, A PÓŹNIEJ CHODZIŁAM DO SZKOŁY DLA OSÓB NIEWIDOMYCH I SŁABOWIDZĄCYCH, A PÓŹNIEJ CHODZIŁAM NA STUDIA - RÓWNIEŻ Z OSOBAMI WIDZĄCYMI WŁAŚNIE W POZNANIU; TERAZ JESZCZE SIĘ UCZĘ, STUDIA PODYPLOMOWE ROBIĘ.

JAK SIĘ BAWISZ?

TERAZ JUŻ SIĘ DUŻO NIE BAWIĘ, CHYBA, ŻE Z MŁODSZYMI DZIEĆMI Z RODZINY. DLA DZIECI NIEWIDOMYCH MOŻE BYĆ TRUDNIEJSZE BIEGANIE PO PLACU ZABAW, BO NIE WIDZĄ TYCH WSZYSTKICH PRZESZKÓD, TRZEBA IM TO WSZYSTKO POKAZAĆ, OPROWADZIĆ JE; W SWOIM DOMU TAKIE DZIECI ZNAJĄ JUŻ SWOJĄ PRZESTRZEŃ, SWOJE ZABAWKI, WIĘC BAWIĄ SIĘ TAK JAK WSZYSCY. Z TYM, ŻE W MIEJSCACH MNIEJ ZNANYCH SĄ PO PROSTU MNIEJ RUCHLIWE I TRZEBA IM WIĘCEJ POKAZAĆ.

JAK ROBISZ ZAKUPY?

W DZISIEJSZYCH CZASACH, DUŻO RZECZY MOŻNA KUPIĆ ONLINE, ALE ZE ZDJĘCIA TEŻ NIE ZAWSZE MOGĘ STWIERDZIĆ, ŻE JAKIŚ PRODUKT MI SIĘ PODOBA - JEŚLI CHODZI O UBRANIA. NA ZAKUPY SPOŻYWCZE WOLĘ CHODZIĆ Z OSOBĄ WIDZĄCĄ, JEŚLI SĄ TO JAKIEŚ DUŻE MARKETY TO, FAJNIEJ JAK Z KIMŚ IDĘ NA TAKIE ZAKUPY; JEŚLI POTRZEBUJĘ NP. MLEKO TO IDĘ DO NAJBLIŻSZEGO MAŁEGO SKLEPU I WTEDY EKSPEDIENTKA JEST W STANIE POMÓC W TYCH ZAKUPACH. W KAŻDYM SKLEPIE POWINNI, ALE RÓŻNIE Z TYM BYWA.

CZY MASZ ZWIERZĄTKO?
CZY MASZ PSA?

TERAZ MIESZKAJĄC W POZNANIU NIE MAM, ALE W DOMU U RODZICÓW MAM DUŻEGO PSA, DWA KOTKI, CZĘSTO TAM JEŹDŹĘ I BAWIĘ SIĘ ZE ZWIERZĄTKAMI.

JAK CHODZISZ Z LASKĄ PO
MIESZKANIU?

PO MIESZKANIU NIE CHODZĘ Z LASKĄ, Z LASKĄ CHODZĘ NA
ZEWNĄTRZ - PO WIĘKSZYCH PRZESTRZENIACH, GDZIE JEST WIĘCEJ
PRZESZKÓD, KTÓRYCH SIĘ NIE SPODZIEWAM, GDZIE JEST WIĘCEJ
LUDZI, GDZIE MUSZĘ UWAŻAĆ NA WIĘCEJ RZECZY. SWOJE
MIESZKANIE ZNAM NA TYLE DOBRZE,

ŻE SIĘ PORUSZAM BEZ LASKI, WIEM GDZIE SIĘ
ZNAJDUJĄ POSZCZEGÓLNE MEBLE, WIEM JAK SIĘ
PORUSZAĆ, ŻEBY NA NIC NIE WPAŚĆ - TAKA LASKA
BY TYLKO PRZESZKADZAŁA; CIĘŻKO CHODZIĆ Z LASKĄ,
JAK ZAMIATAM PODŁOGĘ.

JAK ROBISZ HERBATĘ?

DUŻO OSÓB NIEWIDOMYCH KORZYSTA Z CZUJNIKÓW, KTÓRE SIĘ NAKŁADA NA SZKLANKĘ, JAK SIĘ NALEJE DUŻO WODY TO TAM SĄ TAKIE WIDEŁKI, KTÓRE WYCZUWAJĄ CIECZ I ZACZYNA PIKAĆ. JEŚLI TĘ HERBATĘ ROBI SIĘ CODZIENNIE TO JESTEM W STANIE WYSŁYSZEĆ CZY JUŻ NALAŁAM WYSTARCZAJĄCĄ ILOŚĆ WODY.

JAK SOBIE NALEWAM WODY DO SWOJEJ SZKLANKI, TO WKŁADAM PALEC DO SZKLANKI I TAK SPRAWDZAM.

JAK PISZESZ?

JEST DUŻO OPCJI, MOGĘ PISAĆ NA LAPTOPIE, NA KLAWIATURZE - JEŚLI TEJ KLAWIATURY SIĘ NAUCZYMY NA PAMIĘĆ TO MOGĘ PISAĆ TAK SAMO JAK OSOBY WIDZĄCE. MOGĘ PISAĆ W BRAILLE'U, NA MASZYNIE BRAJLOWSKIEJ LUB NA NOTATNIKU BRAJLOWSKIM TO JEST ELEKTRONICZNE URZĄDZONKO.

MOGĘ TEŻ PISAĆ DŁUGOPISEM, TEGO NIE WIDZĘ, ALE ZNAM KSZTAŁT LITER, POTRAFIĘ SIĘ PODPISAĆ - ZNAM WSZYSTKIE LITERY. GENERALNIE JEST KILKA OPCJI, W ZALEŻNOŚCI OD POTRZEB.

JAK SOBIE ROBISZ
WARKOCZYKI?

WARKOCZYKI ŁATWIEJ ZROBIĆ KOMUŚ, NIŻ SOBIE. POTRAFIĘ SOBIE ZROBIĆ WARKOCZA, TU WSZYSTKO TRZEBA WYCZUĆ DOTYKIEM, ROZDZIELIĆ SOBIE WŁOSY I PRZEKŁADAĆ TAK, ŻEBY SIĘ NIE POPLĄTAŁO I DOTYKAJĄC JESTEM W STANIE SPRAWDZIĆ CZY TEN WARKOCZ DOBRZE WYGLĄDA.

CZY MOŻESZ
OTWORZYĆ OCZY?

GENERALNIE KAŻDY MOŻE OTWORZYĆ OCZY, ALE SĄ RÓŻNE CHOROBY I TE OCZY MOGĄ RÓŻNIE WYGLĄDAĆ.

CZEMU MASZ
ZAMKNIĘTE OCZY?

Z MOJEGO DOŚWIADCZENIA, JA JESZCZE CHODZĘ Z OTWARTYMI OCZAMI - CZASAMI JESZCZE WIDZĘ ŚWIATŁO, JAKIEŚ KONTURY - TO MI DUŻO POMAGA. JEŚLI SĄ OSOBY CAŁKOWICIE NIEWIDOME TO DLA NICH NIE MA ZNACZENIA CZY TE OCZY SĄ OTWARTE CZY ZAMKNIĘTE I NIE ZWRACAJĄ NA TO UWAGI.

JAK ZAKŁADASZ BUTY?

JEŚLI COŚ MA MI W TYM POMÓC TO DOTYK; DOTYKIEM JESTEM W STANIE WYCZUĆ CZY TO JEST BUT PRAWY CZY LEWY. JEŻELI CHODZI O WIĄZANIE BUTÓW TO JEST CZYNNOŚĆ, KTÓREJ SIĘ UCZY TAK SAMO DZIECI NIEWIDOME JAK I WIDZĄCE; UCZYMY SIĘ NA PAMIĘĆ JAK PRZEKŁADAĆ TE SZNURKI.

A TY NIE WIDZISZ
OD URODZENIA?

JAK BYŁAM DZIECKIEM TO WIDZIAŁAM SŁABO, ALE NA TYLE DOBRZE, ŻE CHODZIŁAM DO SZKOŁY Z DZIEĆMI WIDZĄCYMI, PÓŹNIEJ TEN WZROK MI SIĘ POGORSZYŁ I PRAWIE PRZESTAŁAM WIDZIEĆ, WIĘC MUSIAŁAM IŚĆ DO SZKOŁY DLA DZIECI NIEWIDOMYCH; NAUCZYĆ SIĘ BRAILLE'A I NAUCZYĆ SIĘ FUNKCJONOWAĆ JAK OSOBY NIEWIDOME;

JAK JEŹDZISZ
NA ROWERZE?

NO I WŁAŚNIE DLATEGO BYŁAM
W SZKOLE DLA NIEWIDOMYCH
Z INTERNATEM, BO TA SZKOŁA BYŁA
DALEKO OD DOMU.

MOGĘ JEŹDZIĆ NA ROWERZE, SĄ TAKIE ROWERY
DWUOSOBOWE, TANDEMY SIĘ NAZYWAJĄ I WTEDY PO
PROSTU JEDNA OSOBA, OSOBA WIDZĄCA KIERUJE, A
ŻEBY ROWER SIĘ PORUSZAŁ DWIE OSOBY PEDAŁUJĄ.

CZY OGLĄDASZ BAJKI?

TAK, CZASAMI SIĘ ZDARZA - BAJKI LUB FILMY. CHOCIAŻ CZASAMI MOŻE TO BYĆ DOŚĆ TRUDNE, DOBRZE JEŚLI W TAKICH FILMACH JEST AUDIODESKRYPCJA, CZYLI DŹWIĘKOWY OPIS TEGO CO SIĘ DZIEJE NA EKRANIE; CHOCIAŻ NIE MA ZBYT WIELU FILMÓW CZY TEŻ BAJEK Z TĄ OPCJĄ, JEST ICH CORAZ WIĘCEJ, ALE JESZCZE TO NIE JEST POWSZECHNE. JEŚLI COŚ OGLĄDAM, TO CZĘSTO OSOBY WIDZĄCE,

Z KTÓRYMI OGLĄDAM PO PROSTU MÓWIĄ MI CO SIĘ DZIEJE - BO NIE WIDZĘ, ŻE GŁÓWNA BOHATERKA WCHODZI DO SKLEPU - TO SĄ TAKIE RZECZ, KTÓRE WARTO WIEDZIEĆ, BO Z SAMYCH DIALOGÓW, NIE WSZYSTKO WYNIKA.

JAK RYSUJESZ?

DZIECI NIEWIDOME RYSUJĄ, JEST TO CIĘŻKIE, BO NIE WIDZĄ TEGO CO RYSUJĄ. MOŻNA TWORZYĆ RYSUNKI WYPUKŁE, SĄ MARKERY PUCHNĄCE, PISAKI - COŚ TAKIEGO, MOŻNA WYCZUWAĆ KONTURY. DZIECI NIEWIDOME LUBIĄ LEPIĆ Z PLASTELINY ZAMIAST RYSOWANIA, BO TO JEST COŚ CO MOGĄ SOBIE WYCZUĆ RĘKOMA. WSZYSTKO CO MA RÓŻNE FAKTURY, WYKLEJANIE CZEGOŚ.

JAK PROWADZISZ SAMOCHÓD?

NIE PROWADZĘ SAMOCHODU, NAJCZĘŚCIEJ JEŹDŹĘ JAKO PASAŻERKA, Z OSOBAMI, KTÓRE MAJĄ PRAWO JAZDY.

JAK CHODZISZ
PO SCHODACH?

BIAŁA LAKSA TU MOŻE BYĆ POMOCNA, GDY PRZESUWAM NIĄ PO PODŁODZE I NAGLE ZACZYNA MI SPADAĆ ZE STOPNIA, WTEDY WIEM, ŻE ZACZYNAJĄ SIĘ SCHODY. MOGĘ TEŻ SIĘ CHWYCIĆ PORĘCZY, ONA ZAZWYCZAJ PROWADZI DO SAMEGO KOŃCA SCHODÓW, WIĘC CZUJE, ŻE TE SCHODY SCHODZĄ W DÓŁ, BO PORĘCZ TEŻ TAK SCHODZI.

SCHODY NIE SĄ CZĘSTO TAK WIELKĄ PRZESZKODĄ JAK UWAŻAJĄ WIDZĄCY, NAWET DOROŚLI. DLA MNIE SĄ WIĘKSZE PRZESZKODY, KTÓRYCH SIĘ NIE SPODZIEWAM NP. HULAJNOGI NA ŚRODKU CHODNIKA.

JAK CZYTASZ Z TABLICY I W OGÓLE
JAK SIĘ UCZYSZ W SZKOLE, JAK
KORZYSTASZ Z KSIĄŻEK?

W SZKOLE DLA OSÓB NIEWIDOMYCH NIE KORZYSTA SIĘ Z TABLICY;
JEŻELI ROBIĘ NOTATKI TO NAUCZYCIEL WSZYSTKO DYKTUJE. KSIĄŻKI
SĄ NAPISANE W BRAILLE'U, BARDZO GRUBE, PEŁNE KROPECZEK, KTÓRE
CZYTAMY PALCAMI; TERAZ DUŻO OSÓB NIEWIDOMYCH KORZYSTA Z
MATERIAŁÓW, PODRĘCZNIKÓW Z KOMPUTERA BO SĄ SPECJALNE PROGRAMY
MÓWIĄCE, KTÓRE ODCZYTUJĄ TO CO MAMY NA EKRANIE.

CZY MASZ KOLEŻANKI?

MAM KOLEŻANKI KTÓRE DOBRZE WIDZĄ,
SŁABO WIDZĄCE JAK I NIEWIDOME; SĄ TO
KOLEŻANKI ZE SZKOŁY Z RÓŻNYCH ETAPÓW
EDUKACJI.

JAK KORZYSTASZ
Z TELEFONU ALBO ZEGARKA?

TELEFON MAM MÓWIĄCY, MAM SPECJALNY PROGRAM, KTÓRY WSZYSTKO ODCZYTUJE - MOGĘ PISAĆ SMSY, DZWONIĆ - WSZYSTKO MI TEN TELEFON MÓWI. ZEGAREK WOLĘ MIEĆ BARDZIEJ DYSKRETNY, CHOCIAŻ SĄ TEŻ ZEGARKI MÓWIĄCE. JA WOLĘ MIEĆ ZEGAREK BRAJLOWSKI, KTÓRY SIĘ OTWIERA I SOBIE DOTYKAM - KAŻDA GODZINA JEST OZNACZONA KROPKAMI.

CZY GRASZ W GRY
KOMPUTEROWE?

JA NIE GRAM W GRY KOMPUTEROWE, RACZEJ GRAM W GRY ZWIĄZANE Z WIEDZĄ, QUIZY; GRY ZWIĄZANE Z ODPOWIADANIEM NA PYTANIA. WIELE GIER JEST NIEDOSTOSOWANYCH DLA OSÓB NIEWIDZĄCYCH, CHOCIAŻ SĄ CZASAMI TAKIE PRODUKOWANE, W KTÓRE NIEWIDOME OSOBY MOGĄ GRAĆ. Z INTERNETU KORZYSTAM - SŁUCHAM AUDIOBOOKÓW, MUZYKI. GIER ZBYT WIELU JESZCZE NIE MA.

CZY POTRAFISZ PŁYWAĆ?

POTRAFIĘ PRZEPEŁYNAĆ KAWAŁEK,
POTRAFIĘ PŁYWAĆ.

JAK ŚPISZ?

ZAZWYCZAJ W ŁÓŻKU. W SPANIU
PRZESZKADZA MI HAŁAS, MUSZĘ MIEĆ
TOTALNĄ CISZĘ DO SPANIA, BARDZIEJ
ZWRACAM UWAGĘ NA DŹWIĘKI.

CZY MASZ RODZEŃSTWO?

MAM MŁODSZEGO BRATA,
4 LATA MŁODSZEGO.

CZY BAWISZ SIĘ
NA PODWÓRKU?

U RODZICÓW NA PODWÓRKU, BAWIĘ SIĘ Z PIESKIEM. JEŻELI
ZNAM JAKIEŚ PODWÓRKO TO JESTEM W STANIE SIĘ PO NIM
PORUSZAĆ SAMODZIELNIE. W NOWYM MIEJSCU MOGĘ
SIĘ PORUSZAĆ Z POMOCĄ BIAŁEJ LASKI, Z POMOCĄ OSÓB
WIDZĄCYCH- TRZEBA NAJPIERW TO NOWE MIEJSCE POZNAĆ.

NAZYWAM SIĘ - DZIEŃ
DOBRY - MATEUSZ
SAŁKIEWICZ PIOTR.
CHCIAŁEM WSZYSTKICH
Z DOWNEM CHCIAŁEM
POZDROWIĆ W
STOWARZYSZENIU NA TAK.

Zadaliśmy Mateuszowi pytania, które dzieci zadawały naszej bohaterce Uli.

CZY PSY MAJĄ ZESPÓŁ
DOWNA?

PIERWSZE SŁYSZE. PIERWSZY RAZ
O TYM SŁYSZĘ, MYŚLĘ ŻE NIE.

CZY OSOBY Z ZESPOŁEM DOWNA
MOGĄ MIESZKAĆ SAME?

MÓGŁBYM MIESZKAĆ SAM, ALE
MÓGŁBYM TEŻ Z OPIEKUNEM.

TWÓJ ULUBIONY KOLOR?

WSZYSTKIE KOLORY
Z TĘCZY.

JAKIE JEST TWOJE
ULUBIONE DANIE?

WCZORAJ JAK WRÓCIŁEM Z OBOZU TO JADŁEM PIZZE, LUBIĘ SPAGHETTI, SAŁATKĘ Z TUŃCZYKA. WSZYSTKIE DANIA, WSZYSTKO MI SMAKUJE. LUBIĘ TEŻ OWOCE: TRUSKAWKI, MALINY, POMIDORY, WINOGRONO, JABŁKO, GRUSZKA I BANAN.

JAK CI JEST W TYM ZESPOLE?

W ZESPOLE CZUJE SIĘ LEPIEJ.

CZY MASZ KOLEŻANKI
I KOLEGÓW?

MAM KOLEŻANKI I KOLEGÓW.
ZACZNĘ OD KOLEGÓW, MAM WOJTKA,
MICHAŁA. MAM KOLEŻANKI: MOJĄ
UKOCHANĄ ZUZĘ I JESZCZE MAM
KOLEŻANKĘ EWĘ.

CZY KTOŚ CIĘ PRZEZYWA?

NA KOLONII, KOLEGA PRZEZYWAŁ
MNIĘ CWANIACZEK.

JAK MA NA IMIĘ TWÓJ PIES?

DAISY, TO PO ANGIELSKU
STOKROTKA.

CZY MASZ RODZEŃSTWO?

TAK, MAM DWIE SIOSTRY
I DWÓCH BRACI.

JAKIE MASZ MARZENIE?

CHCĘ BYĆ DOROSŁYM, POMAGAĆ MAMIE I CHODZIĆ NA SPACERY, DO PRACY.

MOIM MARZENIEM JEST BYĆ DOROSŁYM, CHCĘ BYĆ PIŁKARZEM.

W CO LUBISZ SIĘ BAWIĆ?

LUBIĘ SIĘ BAWIĆ Z PSEM, KTÓRY MNIE ZACZEPIA, BUZIACZKA MI DAJE, CHODZIĆ Z NIM NA SPACERZE.

JAKI JEST TWÓJ ULUBIONY SPORT?

PIĘKA NOŻNA. W CHIŃCZYKA GRAM, W HOKEJA, W PING-PONGA, W KRĘGLE.

CZY JĘZYK CI PRZESZKADZA?

NIE, NIE PRZESZKADZA.

OD KIEDY UŻYWA SIĘ
TERMINU ZESPÓŁ DOWNA?
SKĄD TAKA NAZWA?

TROCHĘ KOJARZĘ,
ALE NIE WIEM.

JAKIE JEST TWOJE
ULUBIONE ZWIERZĘ?

MOJE ULUBIONE ZWIERZĘ
TO RYBKA, KTÓRA SOBIE PŁYWA.

ILE MASZ MEDALI?

OD BRACHOLA SZYMONA,
KTÓRY W MARATONACH
BIEGAŁ - 47 MEDALI.

CZY MASZ JAKIŚ PUCHAR?

RÓŻNE MAM PUCHARY, Z JUDO,
Z SZERMIERKI, Z SARBINOWA.

CO LUBISZ ROBIĆ?

LUBIĘ OGLĄDAĆ MECZE Z TATĄ.

JAKA JEST TWOJA
ULUBIONA ZABAWA?

MAM MOJEGO MISIA PRZYTULASA,
NAZYWA SIĘ CZEKOLADKA, KŁADĘ SIĘ,
ŚPIĘ I GO TAK PRZYTULAM. MAM TEŻ
KLUCZE - JEDEN NA KOSZULI, JEDEN
KLUCZ DO DOMU. LUBIĘ CHODZIĆ Z
KLUCZAMI, PILNUJE DOMU.

ILE MASZ LAT?

ZARAZ SKOŃCZĘ 23 LATA.

DLACZEGO WYSTAJE CI JĘZYK, CZY CI
TO PRZESZKADZA?

JA NIE KOJARZĘ.

DLACZEGO MASZ ZESPÓŁ
DOWNA?

BO MI TAK DALI, BO CIĄGLE TEŻ TAK
MAM, TAKĄ CHOROBE. MAM TAK OD
MAŁEGO.

CZY MASZ KOLEŻANKI
LUB KOLEGÓW Z
ZESPOŁEM DOWNA?

TAK, MAM KOLEGÓW
I KOLEŻANKI.

IŁE MASZ LEKCJI
W SZKOLE?

JA JUŻ DŁUGO CHODZĘ. BARDZO DUŻO SIĘ
UCZĘ, JAK DOROŚŁEM TO MIAŁEM W SZKOLE
DODAWANIE, LICZENIE PIENIAŻKÓW. KILKA
LEKCJI MIAŁEM, WRACAŁEM PO POŁUDNIU.

DO KTÓREJ KLASY CHODZISZ?

NAJLEPIEJ NA TE PYTANIA MAMA
GADA, NIE PAMIĘTAM W JAKIEJ
KLASIE JESTEM.

CZEŚĆ,

MAM NA IMIĘ TOMEK. INTERESUJE SIĘ TEATREM, TROCHĘ SPORTEM - WSZYSTKIM PO TROCHU. LUBIĘ TEŻ WYPIĆ DOBRĄ KAWĘ, CZASEM COŚ ZJEŚĆ, A CZASEM TEŻ POGRAĆ NA KOMPUPERZE.

MAM NA IMIĘ PAULINA, MAM 32 LATA, INTERESUJE SIĘ TEATREM, SZTUKĄ SZEROKO POJĘTĄ. TROCHĘ TAŃCEM, RUCHEM. LUBIĘ CZYTAĆ KSIĄŻKI, CZASAMI BIORĘ UDZIAŁ W RÓŻNYCH PROJEKTACH, LUBIĘ PODRÓŻOWAĆ, CZASAMI PISZĘ WIERSZE. LUBIĘ SIĘ SPOTYKAĆ Z LUDŹMI, NAWIĄZYWAĆ NOWE KONTAKTY.

Zadaliśmy Paulinie i Tomkowi pytania, które dzieci zadawały na zajęciach Arturowi.

JAK PŁYWASZ?

TOMEK:
PŁYWAMY Z KOŁEM ALBO Z MOTYLKAMI.

PAULINA:
JA UMIEM PŁYWAĆ, ALE TERAZ JUŻ NIE MOGĘ. PŁYWAŁAM ŻABKĄ,
KRAULEM, PIESKIEM. Z PRZYCZYN ZDROWOTNYCH NIE MOGĘ PŁYWAĆ.
TATA Z RATOWNIKIEM POMAGALI MI ZEJŚĆ Z WÓZKA DO BASENU, A W
BASENIE JUŻ SOBIE SAMA RADZIŁAM.

JAK UPRAWIASZ
SZERMIERKĘ?

TOMEK:

JA NIE UPRAWIAM SZERMIERKI, ALE ZNAM OSOBY, KTÓRE UPRAWIAJĄ SZERMIERKĘ. JA NIE MIAŁEM OKAZJI SPRÓBOWAĆ.

PAULINA:

JA WIDZIAŁAM JAK TO SIĘ ODBYWA! W NASZYM OŚRODKU, KIEDYŚ MIAŁAM ZAJĘCIA Z SZERMIERKI. BYŁY DWIE OSOBY NA WÓZKACH, W SPECJALNYM STROJU, W JEDNEJ RĘCE TRZYMA SIĘ SZTYLET. JEDEN Z ZAWODNIKÓW MUSIAŁ DOTKNAĆ DRUGIEGO W ODPOWIEDNIM MIEJSCU TUŁOWIA, ZA TO BYŁY PUNKTY.

TOMEK:

JA PAMIĘTAM, ŻE WÓZKI SĄ NA SPECJALNEJ SZYNIE, ŻEBY WÓZKI BYŁY SZTYWNE. NORMALNE WÓZKI, TYLKO ŻE USZTYWNIONE. WÓZKI WJEŹDŻAJĄ W SPECJALNE SZYNY, ŻEBY SIĘ NIE RUSZAŁY.

JAK JEŹDZISZ
SAMOCHODEM?

TOMEK:

JAKO PASAŻER - NORMALNIE, WSIADA SIĘ I PRZESIADA Z WÓZKA DO SAMOCHODU. WÓZEK JEST SCHOWANY OBOK, ALBO DO BAGAŻNIKA. W TYM WZGLĘDZIE - NORMALNIE. SĄ OSOBY, KTÓRE MAJĄ DOSTOSOWANĄ KIEROWNICĘ, BIEGI I TEŻ JEŹDŹĄ SAMOCHODEM. TO TAK WYGLĄDA.

PAULINA:

JA JEŹDŹĘ JAKO PASAŻER NORMALNIE, KAŻDY MA SWOJĄ TECHNIKĘ WSIADANIA DO SAMOCHODU; TO ZALEŻY TEŻ OD NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI - NA ILE KTOŚ JEST W STANIE STANĄĆ NA NOGI CZY SIĘ PRZEMIEŚCIĆ.

JAK WSIADASZ
DO AUTOBUSU?

TOMEK:

DO AUTOBUSU TEŻ SIĘ WSIADA PRAWDĘ MÓWIĄC, BARDZO PODOBNIIE JAK DO SAMOCHODU. OTWIERAJĄ SIĘ DRZWI I JEST TAK, ŻE KLAPA POWINNA BYĆ OTWARTA I WJEŹDŹA SIĘ NA TAKIEJ RAMPIE DO AUTOBUSU, CZASAMI BARDZIEJ SPRAWNI LUDZIE PODNOSZĄ PRZEDNIE KÓŁKA OD WÓZKA DO GÓRY,

CHWYTA SIĘ PORĘCZY I SIĘ CZŁOWIEK WCIĄGA DO AUTOBUSU. WJEŹDŹAMY NA MIEJSCE, GDZIE JEST NARYSOWANA OSOBA NA WÓZKU, GRAFIKA WÓZKA.

PAULINA:

NIE PRZESIADAMY SIĘ NA SIEDZENIE AUTOBUSU, TYLKO JESTEŚMY NA WÓZKACH.

JAK ŚPISZ?

PAULINA:

RÓŻNIE, JA TO ROBIĘ Z ŁÓŻKA ARMAGEDON. ZAWSZE ŚPIĘ NA BRZUCHU ALBO NA BOKU. NIE LUBIĘ SPAĆ NA PLECACH.

TOMEK:

JA NA BRZUCHU, NA BOKU, NA PLECACH - KRĘCĘ SIĘ PO ŁÓŻKU NORMALNIE.

JAK JESZ?

TOMEK:

NORMALNIE JEM, BIORĘ WIDELEC, BIORĘ NÓŻ, BIORĘ ŁYŻKĘ - ZALEŻY CO POTRZEBUJE. CZASAMI UŻYWAM RĄK, JAK KAŻDY NORMALNY CZŁOWIEK.

JAK NOSISZ
PLECAK?

PAULINA:
TUTAJ SĄ RÓŻNE TECHNIKI

TOMEK:
OSOBY NA WÓZKACH ZAWIESZAJĄ SOBIE Z TYŁU, JAKO
OPARCIE. ZNAM OSOBY, KTÓRE NORMALNIE NA
PLECY ZAKŁADAJĄ SOBIE PLECAK.

PAULINA:
ZAKŁADAJĄ NA PLECY, WTEDY DO POŁOWY OPARCIA MAJĄ PLECAK. MOŻNA
TEŻ NA PRZODZIE. JA ZAZWYCZAJ MAM PLECAK W ZĘBACH, JAK SIĘ
PRZEMIESZCZAM, GDZIEŚ SZYBKO TO WTEDY RADZĘ SOBIE JAK MOGĘ, ŻEBY
SZYBKO DOTRZEĆ. W NOGACH TEŻ MOŻNA, ALBO NA KOLANACH.

CZY ĆWICZYSZ
NA WFIE?

TOMEK:

ĆWICZĘ INTENSYWNIE, ZALEŻY CO PANI OD WF, MI POWIE, ŻE MAM ZROBIĆ. W MIARĘ MOŻLIWOŚCI TE SAME ĆWICZENIA CO OSOBA ZDROWA. CZASAMI MAM WRAŻENIE, ŻE OSOBY ZDROWE, MNIEJ ĆWICZĄ NIŻ MY. WF TO NASZA REHABILITACJA!

PAULINA:

Z OGRANICZENIEM NÓG, ALE PRACUJĄ RĘCE I TUŁÓW. JA NIE DAM RADY NÓG ZAANGAŻOWAĆ, JEDYNIĘ PRZY DRABINCE DAM RADĘ STANAĆ. NA WÓZKU, SĄ RÓŻNE SPOSOBY. PRZEZ NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ, REHABILITACJA ZAWSZE BYŁA.

CO ROBISZ JAK TWÓJ
WÓZEK SIĘ WYWRÓCI?

TOMEK:

PRÓBUJE PODNIEŚĆ SIĘ! NIE PANIKUJE, ZALEŻY TEŻ W JAKIM MIEJSCU CZŁOWIEK SIĘ PRZEWRACA - CZY W DOMU, CZY NA ULICY, CZY GDZIE... WSZYSTKO ZALEŻY GDZIE. ZWRACAM UWAGĘ JAKIE SPRZĘTY MOGĘ WYKORZYSTAĆ, CZY PŁOT, CZY WÓZEK, CZY SĄ LUDZIE. CHOCIAŻ JA JESTEM CO DO ZASADY, ŻEBY LUDZI JAK NAJMNIEJ WYKORZYSTYWAĆ, BO CZASAMI LUDZIE CHCĄ POMÓC A SAMI SOBIE MOGĄ ZASZKODZIĆ.

PAULINA:

JAKIE MA SPRZĘTY WOKÓŁ SIEBIE, CZEGO MOŻE SIĘ ZŁAPAĆ, ŻEBY SIĘ PODNIEŚĆ, CZY TO JEST STABILNE, CZY NIE. ZWRACAMY UWAGĘ CZY TO JEST STABILNE CZY NIE.

JAK SIĘ UBIERASZ?

TOMEK:

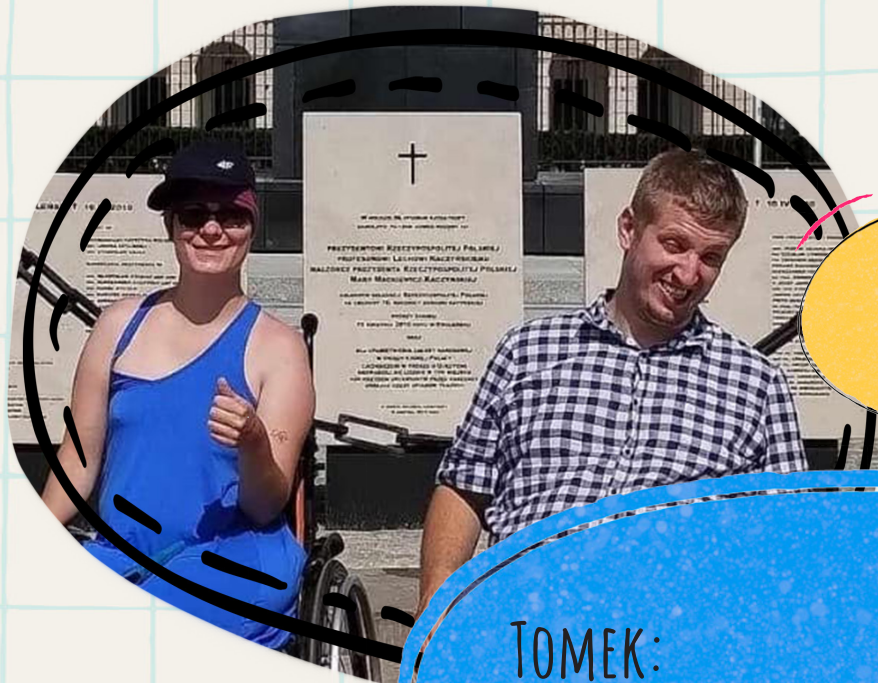
NORMALNIE! UBIERAM PO KOLEI; SKARPETKI, GACIORKI, KOSZULKĘ. TEŻ NIE TYPOWE, ŻE MY BARDZIEJ WCIĄGAMY, CIĄGNIEMY ZA SPODNIĘ, ZA SKARPETKI. KAŻDY INACZĘJ, ZALEŻY OD TECHNIKI.

PAULINA:

GÓRĘ UBIERAM BEZ PROBLEMU, ŻEBY ZAŁOŻYĆ DÓŁ, TO MUSZĘ BARDZIEJ SCHYLIĆ.

MUSZĘ SIĘ PRZYTRZYMAĆ CZEGOŚ, ŻEBY ZAŁOŻYĆ SPODNIĘ.

JAK SIADASZ
NA TOALETĘ?

TOMEK:
CHWYTAM SIĘ BARIEREK, ŻEBY SIĘ PRZYTRZYMAĆ
I SIĘ PRZESIADAM.

PAULINA:
STAJEMY NA NOGI, TRZYMAMY SIĘ BARIERKI - ONA NAS
CIĄGNIE. STAJEMY NA NOGI I POTEM OBRACAMY SIĘ.
SIADAMY NA TOALETĘ, PRZESIADAMY SIĘ Z WÓZKA NA
TOALETĘ.

CZY GRASZ
W PIĘKĄ NOŻNĄ?

TOMEK: NIE.

PAULINA: NIE.

CZY JEŹDZISZ NA ROWERZE?

PAULINA:
MIAŁAM OKAZJĘ JEŹDZIĆ NA DWÓCH ROWERACH - NA TRÓJKOŁOWYM I NA ROWERZE BIEGOWYM, TRENINGOWYM, REHABILITACYJNYM. NA MOBILERZE - FRAME RUNNING - TEŻ MOŻNA CHODZIĆ - JEŹDZIĆ, TO JEST ROWER BIEGOWY, GDZIE SIĘ ODPYCHAM NOGAMI.

TOMEK:
NA NORMALNYCH ROWERACH TEŻ OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI JEŹDŹĄ, NAJCZĘŚCIEJ JEŹDŹĄ - NAJCZĘŚCIEJ MAJĄ DOSTOSOWANE PEDAŁY. JA MIAŁEM W DOMU TRÓJKOŁOWY, NORMALNIE WYGLĄDA - JAK TE MAŁE DZIECIĘCE ROWERKI.

JAKIE JEST TWOJE ULUBIONE DANIE?

TOMEK: ŁOSOŚ.

PAULINA: ŻUREK.

JAK WJEŹDZASZ DO DOMU?

TOMEK: PODJAZDEM.

PAULINA: MAMY TEŻ WINDE, ALE SIĘ ZACINA, WIĘC BOIMY SIĘ Z NIEJ KORZYSTAĆ.

JAKA JEST TWOJA ULUBIONA CZĘŚĆ Z HARREGO POTTERA?

TOMEK: NIE MAM.

PAULINA: KAMIEŃ FILOZOFICZNY.

JAKI JEST TWÓJ
ULUBIONY BOHATER
Z HARREGO POTTERA?

TOMEK: ZGREDEK.

CZY GRASZ W GRY?

TOMEK:
W PLANSZÓWKI GRAM - BARDZO LUBIĘ
5 SEKUND! W GRY NA KOMPUPERZE TEŻ
GRAM.

PAULINA:
JA TO BARDZIEJ 5 SEKUND!, ZAGADKI,
PSYCHOLOGICZNE - JA LUBIĘ UKŁADAĆ
SŁOWA.

JAK GRASZ
W KOSZYKÓWKĘ?

TOMEK:
JA NIE GRAM, ALE ZNAM OSOBY, KTÓRE GRAJĄ.
WYGLĄDA TO PODOBNIIE JAK NORMALNIE TYLKO
ZAWODNICY NIE BIEGAJĄ TYLKO JEŹDŹĄ NA TAKICH
SPECJALNYCH WÓZKACH. TE WÓZKI SĄ BARDZO LEKKIE, I
MAJĄ KOŁA POD KĄTEM, KOŁA SĄ POCHYLONE.

PAULINA:
NOGI SĄ ZABEZPIECZONE, PIĘKĘ KOZŁUJĄ Z POMOCĄ
WÓZKA, ZAWODNICY KOZŁUJĄ ZA POMOCĄ WÓZKA,
ZAWODNICY KOZŁUJĄ NA KOLE. RESZTA SIĘ NIE
RÓŻNI OD NORMALNEJ WYSOKOŚCI.

JAK PORUSZASZ SIĘ
PO DOMU?

TOMEK:
JA PORUSZAM SIĘ NA WÓZKU, O KULACH,
PODPIERAJĄC SIĘ O ŚCIANY. MAMY SZEROKIE
KORYTARZE, MAMY TAK WSZYSTKO POUKŁADANE,
ŻEBYŚMY MOGLI SIĘ SWOBODNIE PORUSZAĆ.

PAULINA:
ALBO TEŻ Z BALKONIKIEM.

JAK SIĘGASZ RZECZY
Z SZAFEK W KUCHNI?

TOMEK:
SĄ DWIE METODY, ALBO SZAFKI SĄ DOSTOSOWANE DO
MOŻLIWOŚCI OSOBY, DO WÓZKA ALBO MUSIMY WSTAĆ NA
NOGI I SIĘGAMY. TRZECIA MOŻLIWOŚĆ TO MOŻNA POPROSIĆ
OSOBY, KTÓRA MA WIĘKSZE MOŻLIWOŚCI O POMOC.

WYOBRAŹNIEJ

Fundacja Projektowania Zmiany Edukacyjnej

Narodowy Instytut Wolności
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

Rządowy Program
Fundusz Inicjatyw
Obywatelskich
na lata 2021-2030

NOWE FIO

Projekt finansowany ze środków Narodowego Instytutu Wolności Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w Ramach Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWE FIO na lata 2021-2030.